

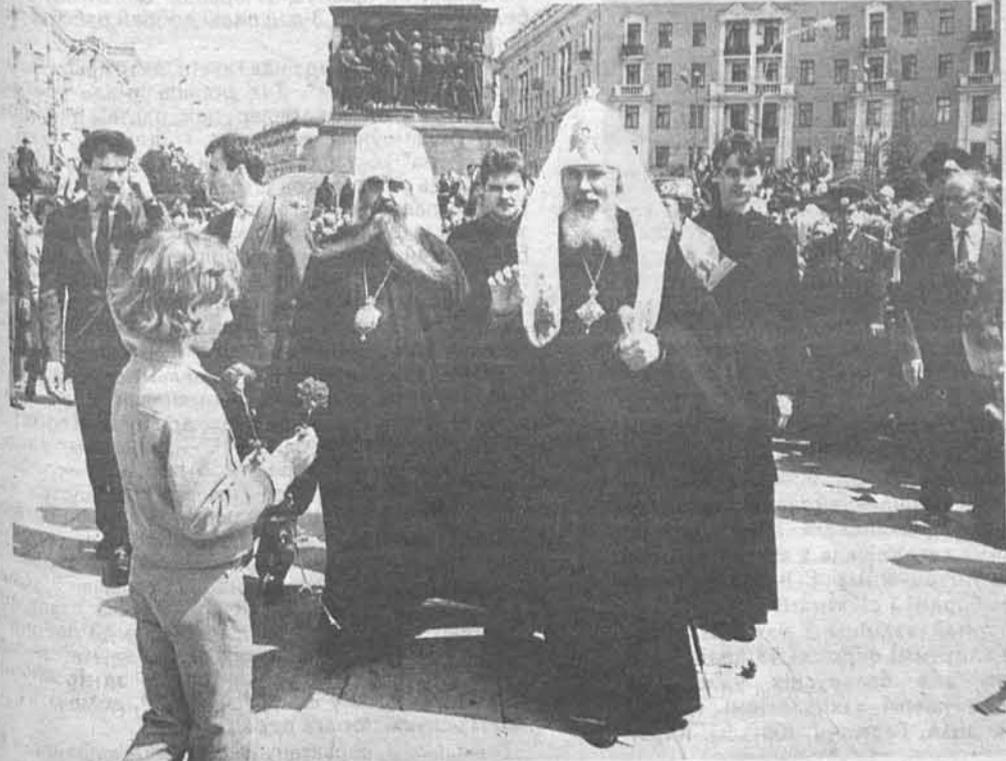
УПЕРШЫНЮ ЗА ТЫСЯЧУ ГАДОЎ

ПАТРЫЯРХ
МАСКОЎСКІ
І ЎСЕЯ РУСІ
АЛЕКСІЙ ІІ
У БЕЛАРУСІ

З 15 па 19 чэрвеня ў Беларусі з візітам знаходзіўся Патрыярх Маскоўскі і ўсея Русі Алексій ІІ. Першасвяціцельскае падарожжа Найсвяцейшага Патрыярха пачалося са сталіцы, з Мінска, з плошчы Перамогі, дзе быў ускладзены вянок з надпісам на стужцы: "Вызваліцелям зямлі Беларускай вечная памяць. Алексій ІІ. Патрыярх Маскоўскі і ўсея Русі". Прайшло яно праз буйнейшыя епархіі Беларускай Праваслаўнай Царквы — Мінскую, Магілёўскую і Гомельскую. Найсвяцейшы Патрыярх наведаў мясціны, якія найбольш пацярпелі ад чарнобыльскай катастрофы. У Крыжовай царкве Мінскай мітраполіі, асвятчонай у гонар Сабора Беларuskіх святых, Найсвяцейшы Патрыярх адправіў набажэнства. Візіт Алексія ІІ быў прымеркаваны менавіта да святкавання Сабора Беларuskіх святых. Яго Святацьце пакланіўся праваслаўным святыням нашай Бацькаўшчыны — Мінскай і Жыровіцкай чудатворным іконам, якія знаходзяцца ў кафедральным Свя-

та-Духавым саборы сталіцы і Свята-Успенскім саборы Жыровіцкага манастыра. Патрыярх Маскоўскі і ўсея Русі нанёс візіт старшыні Савета Міністраў БССР В. Кебічу і намесніку старшыні Вярхоўнага Савета рэспублікі В. Шаладанаву. На прэс-канферэнцыі Найсвяцейшы Патрыярх сказаў цёплыя і працулыя словы пра наш народ: — Самае моцнае ўражанне, якое атрымліваеш пры знаёмстве з рэспублікай, — сустрэчы з людзьмі. Гэта асноўнае багацце Беларусі. Паўсюдна, дзе былі, мы бачылі дагледжаныя палі, што сведчыць пра руплівасць беларусаў, іх клопат аб заўтрашнім дні. Для мяне духоўным абагачэннем з'явілася датчанне да шматпакутнай Беларускай зямлі. Менавіта тое, што гэта зямля бачыла шмат гора, яна адкрытая для асвятчэння, чакае яго і гатова прыняць у сябе гаючую ласку Боскую. Гэта было першае наведанне Беларuskіх зямель Вышэйшым іерархам Рускай Праваслаўнай Царквы з часоў хрышчэння Русі.

МІЛАСЭРНАСЦЬ І МАРАЛЬНАЕ ЗДAROЎЕ ГРАМАДСТВА

ПАМІЖ СНОМ І ЯВАЙ

Яшчэ зусім нядаўна мы звонка і бадзёра спявалі пра тое, што "за сталом нікто у нас не лішні". Не відаць было жабракоў на цвінтарах ля касцёлаў і царкваў і бяздомных на гарадскіх задворках і сметніках, не заўважалі мы ні гора калек, ні адзіноты старых, што аддалі сваю маладосць і здароўе калгасу, а цяпер дажываюць век у заняпалых вёсках. Грамадству ўбілі ў галаву, што "моладым везе у нас дарога, старыкам везе у нас почет". І мы сапраўды верылі гэтай прапагандысцкай ідыліі. Ды раптам перабудова вывела на грамадскі савецкі цвінтар беднага чалавека з працягнутай за міласцінай рукою, бадзёра-бомжа, інваліда, што просіць літасці ў здаровых і сытых. Раптам выявілася непрывабная карціна сацыяльнай няроўнасці за нашым грамадскім сталом, што завецца сацыялізмам: адны сёрбаюць поўнай лыжкай, а іншым дастаецца чэрствы акраец хлеба.

— Не раптам, гэтак было ў нас заўсёды: былі людзі ўбогія, сацыяльна не абароненыя, людзі, якія мелі патрэбу і ў матэрыяльнай дапамозе, і ў звыклай спадзе, — пераканана Валянціна КОЛАСАВА, першы намеснік старшыні Беларускага фонду міласэрнасці і здароўя, якая згадзілася даць інтэрв'ю газеце "Голас Радзімы".

— Такія праблемы былі ў нашым грамадстве і раней, толькі мы іх не хацелі заўважаць. А цяпер сама атмасфера ў краіне падштурнула людзей да таго, што яны перасталі хаваць сваю беднасць. Калі ўжо дзяржава працягвае руку, молячы аб дапамозе ўвес свет, дык што саромецца яе "шчасліваму" грамадзяніну. Жыццё трэба бачыць такім, якое яно ёсць. Што ж нам малаваць рай, калі сёння ў Беларусі 400 тысяч інвалідаў, кожны пяты — пенсіянер, паўтара мільёна пенсіянераў маюць пенсію толькі да 100 рублёў. А пра жытцёны мінімум пад 200 рублёў, калі не болей.

Што гэта — нармальна, калі чалавек больш за 10 год чакае інвалідную каляску і бачыць свет толькі праз акно свайго пакойчыка? Такім людзям даўно трэба было працягнуць руку дапамогі...

—...І вось цяпер людзям бедным, адзінокам, пакрыўджаным лёсам руку дапамогі працягнуў Фонд міласэрнасці і здароўя. Валянціна Уладзіміраўна, ваша арганізацыя ўжо існуе два з паловай гады, і не проста існуе, энергічна дзейнічае. Дзякуючы вам, у людзях абуджаюцца забытыя, вытраўленыя добрыя пачуцці чалавечнасці, гуманізму, узаемнай падтрымкі. Ды і само паняцце міласэрнасці, якое мы раней стасавалі толькі да капіталістычнага грамадства, адрадзілася ў нашай краіне з узнікненнем фонду. Скажыце, на каго распасціраецца ваша апека?

— Каму мы дапамагам? Перш-наперш адзінокам састарэлым людзям, якія на сконе веку засталіся сам-насам са сваімі жыццёвымі праблемамі, людзям з мізэрнай пенсіяй, без сям'і, без дзяцей. А такіх — 60 тысяч і роўна палавіна з іх не ў стане самі сябе абслужыць, даг-

ледзець. У Фонд міласэрнасці прыходзяць і тыя, хто некалі аступіўся і скалечыў сваё жыццё. Выходзіць такі чалавек на волю, і адразу перад ім паўстае дилема: на работу не беручы, а есці хочацца, або з голаду памерці, або зноў красці. Вядома ж, мы ім дапамагам стаць на ногі. Ну і інвалідам — адзінокам і сямейным інвалідам. А наогул цяжка нават вызначыць кола людзей, каму фонд дапамагае: кожнаму, хто да нас пастукаецца.

Адным мы аплачваем кватэру, другім — пуцёўку ў санаторыі, трэцім выдаём бесплатна талоны ў сталовую. А ў Мінску яшчэ год назад з дапамогай нашага малага прадрывемства — Цэнтра інвалідаў мы арганізавалі харчаванне адзіночых людзей, якія абсалютна бездапаможныя. Страву прывозіць ім проста дадому і кормяць.

— Валянціна Уладзіміраўна, вы назвалі лічбу: 400 тысяч інвалідаў у Беларусі. Многім з іх патрабуюцца каляскі...

— На жаль, і па сёння ў нас няма дакладных даных, колькім з іх патрабуюцца каляскі: не вядзецца такая статыстыка!

— Але я ведаю, што гэтую някучую праблему вы ўсё ж зрушылі з месца.

— Гэта быў найпершы крок у дзейнасці фонду, першая акцыя міласэрнасці. Мы мелі ўсяго 200 тысяч рублёў на рахунку і адразу ж 124 тысячы выдаткавалі на тое, каб купіць дакументацыю на вытворчасць інвалідных калясак. Нам так хацелася, каб чалавек адчуваў сябе чалавекам: сеў у каляску, выехаў на вуліцу, проста мог пад'ехаць з пакоя, у якім ляжаў, у другі пакой, каб яму стаў шырэйшым свет. І ведаеце, зараз праблема з каляскамі ў нас вырашаецца лепш, чым у іншых рэгіёнах краіны. Кожны, хто мае патрэбу, ужо не чакае гэтую каляску гадамі, а звярнуўшыся ў Фонд міласэрнасці, можа атрымаць яе амаль што без чаргі.

— А вы можаце ўявіць сабе такую, звычайную для "праклятага" Захаду, з'яву: савецкі інвалід на калясцы падірожнычае па свеце самалётамі, ай-тубусамі, цеплаходамі?

— Не. Пакуль што гэта — не-

(Заканчэнне на 3-й стар.).

ВИЛЕНСКИ КРАЙ

А ДЗЕ Ж БЕЛАРУСЫ?

У маі адбыўся з'езд дэпутатаў усіх узроўняў Віленшчыны, які зацвердзіў Статут Віленскага нацыянальна-тэрытарыяльнага краю. Па сутнасці, гэта быў з'езд, які выказаўся за ператварэнне краю ў польскую адміністрацыйна-тэрытарыяльную адзінку з польскім Сеймам, мовай, грамадзянствам, флагам, гімнам і г. д. Інтэрэсы і будучыня беларускага пасельшчтва Віленшчыны былі праігнараваны, больш таго, на з'ездзе было заўважана: «Супраць палікаў нарастае беларуская сіла».

«Беларусы не супраць каго-небудзь, яны за сябе і за добрыя адносіны з ішчымі, — гаворыцца пакошт гэтага ў заяве Каардынацыйнай рады беларускіх аб'яднанняў і арганізацый у Літве. — Беларусы не супраць асобага статуса Віленскага краю ў складзе свабоднай Літвы... Мы за раўнапраўе нацый, а не за тое, каб адна нацыянальная супольнасць мела перавагу над ішчымі».

Беларусы на Віленшчыне складаюць, паводле даных апошняга перапісу, звыш 60 тысяч чалавек. І гэта — не ўлічваючы тых, хто не можа пакуль ідэнтыфікаваць сваю нацыянальную прыналежнасць.

Таму, гаворыцца ў заяве, калі прыраўноўваюць мовы пэўных нацыянальнасцей гэтага краю да дзяржаўнай, то сярод іх павінна быць і беларуская. Вярхоўным органам улады прапановаецца зрабіць кааліцыйны Соём, у якім былі б прарадніцкія прадстаўлены ўсе нацыянальнасці краю.

Каардынацыйная рада заклікала народы Літвы да ўзаемнай навагі, згоды і культурнага супрацоўніцтва.

МЫ І СВЕТ

ПРАДСТАЎНІЦТВА ГАНДЛЮ
Ў НАРВЕГІІ

Беларусь мае намер на працягу года адкрыць уласнае гандлёва-інфармацыйнае прадстаўніцтва ў Нарвегіі. Аб гэтым паведаміў намеснік старшыні Дзяржаўнага эканамічнага камітэта Беларускай ССР Уладзімір Кандраценка.

— Наша прадстаўніцтва будзе ажыццяўляць як адміністрацыйныя, інфармацыйныя, так і камерцыйныя функцыі. Мы, відаць, дадзім яму права самастойнага заключэння здзелак.

Паводле слоў У. Кандраценкі, адначасова можа быць адкрыта такое ж прадстаўніцтва нарвежцаў у Мінску.

«Савецкі Саюз нагадвае цяпер нейкага хворага, якога спрабуюць вылечыць, навязваючы яму ўсё большую дозу дэмакратыі. Яна ў яго ўжо горлам ідзе, атручвае арганізм, а яго пераконваюць, што калі прыняць яшчэ большую дозу, то справа пойдзе на папраўку, ён устане і пабяжыць. Я ўпэўнены, што не. Хворы можа ад гэтай звышдозы памерці».

Цяпер праблема многаўладдзя, на мой погляд, самая страшная. Я падлічыў, што недзе каля пляці-шасці тысяч чалавек прафесійна займаюцца ў СССР расцягваннем улады. Па крайнія меры з 1990 года трэба ўжо гаварыць аб барацьбе паміж людзьмі, якія імкнуцца адстаяць дзяржаву, з аднаго боку, і людзьмі, якія, можа быць нават не маючы спецыяльна такой мэты, сваімі дзеяннямі яе разбураюць, — з другога.

Французы на вопыту сваёй тысячагадовай гісторыі разумеюць, як лёгка дзяржаву можна разваліць на часткі, а потым не сабраць. А ў нас кідаюцца з аднаго эксперыменту ў другі. І больш таго, тады, калі наднацыянальная ідэалогія рухнула, а іншай не прыдумалі. Вось чалавек і хапаецца за тое, што ў яго ёсць пад рукой, — за радавыя інстынкты, за нацыяналістычную ідэалогію. Без ідэалогіі народы жыць не могуць, павінны быць правы паводзін, традыцыі.

Безумоўна, тое, што мы назіраем сёння, — гэта катастрофа. Але гэта таксама дае пэўны вопыт. Хаця, вядома, цынічна гаварыць, што, маўляў, і такі вопыт патрэбен людзям, патрэбен дзяржаве».

Эдуард ЛІМОНАЎ,
пісьменнік-дысідэнт.

ДАПАМАГАЮЦЬ ЯПОНЦЫ

ФОНД ІМЯ САСАКАВА

У Гомельскім цэнтры радыяцыйнай медыцыны пачалася вучоба, якую праводзіць група японскіх спецыялістаў на чале з прафесарам-гематолагам Навукова-даследчага інстытута ядзернай медыцыны і біялогіі ўніверсітэта горада Хірасімы Фіміо Іманакі.

Яны абучаюць наш персанал рабоце на адной з пяці перасоўных дыягнастычных устаноў, якія дабрачынны фонд аховы здароўя імя Сасакава перадаў Савецкаму Саюзу. Неўзабаве на ўстаноўцы-мікраўтобусе з самай сучаснай электронікай пачнецца абследаванне дзяцей. Праз два-тры месяцы такую ж магчымасць будуць мець

СЕНАКОС

і дарослыя: Японія абяцае прыслаць аднаведную ўстаноўку.

У канцы чэрвеня ў Гомель прыедуць працаваць японскія эндыкрынолагі і гематолагі. Фонд імя Сасакава бяроцца бясплатна дапамагаць абласному цэнтру радыяцыйнай медыцыны на працягу пяці гадоў.

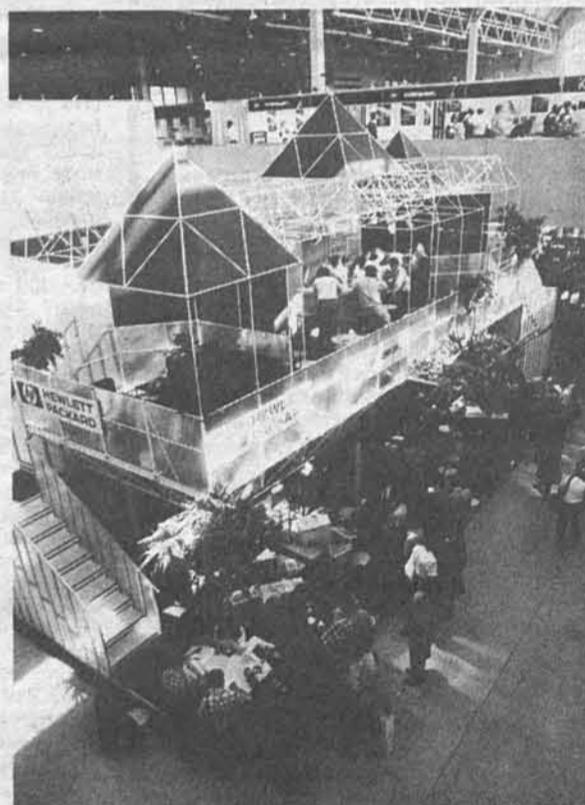
СПРАВЯДЛІВАСЦЬ ПАТРАБУЕ

БУДЗЕ ПОМНІК

У Бабруйску створана аддзяленне Усесаюзнай асацыяцыі ахвяр палітычных рэпрэсій. Цяпер у Бабруйску налічваецца 630 рэпрэсіраваных, дзяцей і ўдоў рэпрэсіраваных, якія атрымліваюць льготы, прыроўненыя да льгот інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны. Наладжаны дзелавыя кантакты з мясцовымі органамі ўлады, у прыватнасці, са старэйшай камісіяй па справах рэпрэсіраваных пры гарвыканкоме Г. Малікавай.

На адным з вядучых сходаў рэпрэсіраваных пры ўручэнні пасведчанніў на льготы старшыня гарадскога Савета народных дэпутатаў В. Алімбачкаў паведаміў, што ў Бабруйску будзе пабудаваны ў недалёкім часе за кошт гарбюджэту помнік ахвярам рэпрэсій.

МІЖНАРОДНЫЯ ВЫСТАЎКІ

Удзельнікамі буйнейшай міжнароднай выстаўкі «Экспаком-91», арганізаванай на ВДНГ СССР, сталі беларускія фірмы і прадпрыемствы. Прадукцыя тэхніка-камерцыйнага цэнтра БелНВАВТ, інфармацыйна-маркетынгавага цэнтры «Мінск», НПА вылічальнай тэхнікі, НДІ вылічальнай тэхнікі, сумеснага савецка-індыска-амерыканскага прадпрыемства «Белком» дастойна суседнічала з апошнімі дасягненнямі тэлекамунацыйных і інфармацыйных тэхналогій, з прыборамі і сістэмамі апрацоўкі даных у камп'ютэрнай тэхніцы і тэхніцы сувязі, прадстаўленымі вядучымі фірмамі 15 краін свету. Карысным было для беларускіх удзельнікаў знаёмства з найноўшымі тэхналогіямі вядучых кампаній Японіі, ЗША, Германіі, Канады, Карэі і інш.

НА ЗДЫМКУ: на выстаўцы.

ЗАМЕСТ КАМЕНТАРЫЯ

ЯК ХРЫСЦІЛІ «РЭСПУБЛІКУ»

14 чэрвеня 1991 года ў Беларусі з'явілася новае выданне — выйшаў першы нумар газеты «Рэспубліка». І ў гэты ж дзень пачаў сваю работу ІІ з'езд Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны. Лучыць гэтыя дзве падзеі не толькі дата, але нешта большае — беларуская мова, а калі больш дакладна — стаўленне да яе, роднай і такой занябанай.

Дык вось, калі з трыбуны з'езда выступаў намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Міхаіл Дзямчук і расказваў дэлегатам пра тое, што робіцца для адраджэння беларускай мовы, яму разам з запіскамі з залы падалі свежы нумар нованароджанага выдання, размаляваны клічкімі ды пыталынікімі. Міхаіл Іванавіч нават разгубіўся, варочаючы ў рукава газету і не ведаючы, чаго ад яго як афіцыйнай асобы хочучь. І тады з залы панеслася: «Паглядзіце, як вы самі выконваеце закон аб мовах!», «Так адраджаецца наша мова!», «Даёшь русифікацыю!», «Паглядзіце, што пад загаловам робіцца!». І пайшлі хрысціць «Рэспубліку» на чым свет стаіць.

А пад загаловам, які, дарэчы, напісаны ў нейкім блізкаўсходнім, але толькі не беларускім, нават не славянскім стылі, была прамова галоўнага рэдактара «Рэспублікі», у якой з энтузіязмам сцвярджалася: «Газета будет выходить на русском и белорусском языках, что в полной мере отражает сложившуюся сегодня в республике двуязычную реальность».

Відаць, не столькі «двуязычнай реальнасцю» ўгняў галоўны рэдактар «Рэспублікі» дэлегатаў з'езда ТБМ, колькі той «полной мерой», з якой адведзена беларуская дзялянка ў новай газеце. Акрамя загалова, ёсць яшчэ адна няпоўная старонка, надрукаваная на беларускай мове. Адна — з дванаццаці! У такой прапорцыі і выглядае тая двухмоўная рэальнасць у газеце, зазнавальнікам якой з'яўляецца Савет Міністраў БССР.

Таму яго Старшыня, Вячаслаў Кебіч, які прысутнічаў на з'ездзе, памкнуўся ўлагодзіць сітуацыю абяцаннем, што ў наступных нумарах будзе больш беларускіх старонак, а калі ўжо на тое будзе жаданне воля з'езда, то «Рэспубліка» стане цалкам беларускай газетай. Зала на такі жэст адказала вясельмі апладысмантамі. Але застаўся горкі прысмак ад гэтага «шчаслівага канца» — калі ў тых, хто сёння працуе ў сродках масавай інфармацыі, не будзе палкага жадання адрадзіць нашу мову, а не чакаць, пакуль «двуязычная реальнасць» зменіцца сама па сабе, без нашых намаганняў, ніякі з'езд, ні распараджэнні высокіх інстанцый не прымусяць зрабіць беларускую прэсу беларускамоўнай. З-пад палкі добрай работы чакаць дарэмна.

«Рэспубліка» не адзіная газета, якая прыкрываецца беларускім «дахам». Так робяць амаль усе новыя выданні, а ў старых, беларускіх, раптам з'явіліся цэлыя рускамоўныя раздзелы і старонкі. Усё гэта «грунтоўна» абстаўляецца тым жа законам аб мовах. Як кажуць у нас, закон што дышла: каму як выгядна, той так і паварочвае яго, так і трактуе. Рынак, які бярэ за горла выдаўцоў, прымушае шукаць чытача. А ён у Беларускай рэспубліцы «предпочитает» рускага чытача, значыць на яго і стаўка. Вядома, што беларускамоўнае выданне прыбытку не дасць, адны страты. Матэрыяльныя страты. А пра духоўныя баліць адно членам ТБМ, можа, яшчэ таму-сяму.

На з'ездзе прагучала адна вельмі слушная думка: там, дзе гаворка ідзе аб нацыянальнай мове, культуры, камерцыя павінна быць адкінута. Клопат дзяржавы, суверэнай Беларусі, — падтрымліваць матэрыяльна роднае слова, каб яго не ўмерла. Але гэтага мала. Асабліва нашча грамадства часоў перабудовы ў тым, што дзеля яго нібы прымаюцца добрыя і разумныя законы, ды ніхто іх не выконвае. Таму вельмі ўсцешыла ўсіх, хто быў на з'ездзе ТБМ, канструктыўная прапанова Старшыні Савета Міністраў рэспублікі Вячаслава Кебіча стварыць у Саветах усіх узроўняў, ад Вярхоўнага да раённага, а можа і пасялковага, такі орган, які займаўся б праблемамі беларусізацыі, кантролем за выкананнем Закона аб мовах у Беларускай ССР, дапамагаў працаваць нацыянальнага адраджэння.

Тады, можа, перастаюць выходзіць выданні, у якіх уся беларускасць змяшчаецца толькі ў іх назве.

В. КРАСЛАЎСКІ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

ПАМІЖ СНОМ І ЯВАЙ

рэальна. Гэта як сон. Дзе нам да таго Захаду! У лютым сёлета я ездзіла ў Германію, разам з інвалідамі былі ў дамах-інтэрнатах, у дамах, дзе жывуць састарэлыя. У мяне сэрца аблівалася крывёю! Паглядзець толькі: інвалід садзіцца ў каляску і адно націскае кнопкі. Прыязджае ў цэх, дзе для яго спецыяльная праца, на ўзроўні яго каляска тэлефон-аўтамат, усе паслугі — дзеля яго; тут яму а 12-й гадзіне абед прынеслі, тут ён узяў у рукі часопіс ці газету пачытаў. Даехаць ад дому да месца працы ці да якога сквера, дзе любіць бацька час, — няма праблем. Усе вуліцы, дарожкі, пад'езды дамоў маюць скаты, спецыяльна прадагледжаныя для інвалідаў. У гандлёвых цэнтрах спецыяльныя ліфты. А што зрабіла грамадства для інвалідаў у нас? Летам 1990 года фонд рашыў правесці дабрачыннае свята ў Палацы Беларускага прафсаюза ў Мінску. Сабралі інвалідаў з усяго горада, на калясках з'яжджаліся, на аўтобусах прывозілі. Дык мы ж іх на руках уносілі і на руках выносілі. Нехта, падыходзячы да прыступка, падаў... Дык ці ж маем мы права гаварыць, што ў нас цывілізаванае грамадства?

Гэта цяпер толькі фонд нешта намагаецца зрабіць: звярнуліся да будаўнікоў, дасталі альбом "Жыллё інвалідаў", у якім прапануецца зрабіць хаця б элементарныя парэзныя скаты, каб чалавек мог зручна перамяшчацца, не выбіваючыся з апошніх сіл.

— Але пакуль што і гэта для нас сон, які, калі і спраўдзіцца, то не скоро. А сёння аб чым у вас галава баліць? Які ваш найбольшы клопат?

— Дастань мільён, хаця б мільён рублёў. Мала фінансавых сродкаў. Я пастаянна павінна лічыць і азірацца, думаючы, што застаецца на аўтары. А гэта ўносіць няўпэненасць. Каб сёння на рахунку фонду быў мільён, мы маглі б дапамагчы кожнаму, хто у гэтым мае патрэбу. А так я вымушана меркаваць: наш гэта просьбіт ці не наш? Нават дзецям, а ёсць вельмі ж бедныя сем'і, мы не можам дапамагчы, адпраўляем у Дзіцячы фонд...

— Ці не здаецца вам, Валянціна Уладзіміраўна, што вы не з добрай волі становіцеся бюракратам?

— Згодна! Але ж я гляджу ў Статут: не адзінокі, не інвалід — выбачайце, вы — не наш, магу дапамагчы толькі сваім. Каб мелі больш грошай... Я не кажу ўжо пра валюту. Пакуль на нашым рахунку нейкая сірочая тысяча долараў. А сёння нават у Вільнюсе зрабіць аперацыю на сэрцы, ратаваць дзіця — тысяча долараў і 10 тысяч рублёў! За два з паловай гады мы змаглі дапамагчы зрабіць за мяжой пратэзы

толькі двум інвалідам. Звяртаюцца ж многія. І каб вы ведалі, якія людзі, з якім нялёгкім лёсам. Я ненавіджу сябе, калі вымушана казаць чалавеку: "Пазваніце пазней, зайдзіце яшчэ, пакуль што не можам..."

Міхволі бюракратам становішыся.

— Напэўна, дарэмна вы так,

— Але ж гэта — праблема мясцовай улады!..

— Слушна, ды выявілася, што хаваць адзінокага чалавека ў нас павінна цэлая каманда: начальнік жыллёва-эксплуатацыйнай службы, участковы міліцыянер, старшыня дамавога камітэта і старшыня Савета ветэранаў.

— Паспрабуйце сабраць іх

адмовіў фонду. Вядома, ёсць выпадкі і абьякавасці. Крыўдна, напрыклад, што такі гігант прамысловасці, і не бедны, як Беларускі аўтамабільны, адмовіў фонду ў дапамозе.

Найбольш, я вам скажу, адгукуюцца простыя людзі. Нехта прыслаў сотню, другі — усяго рубель. І якраз тыя, у каго гэты

атmosfera змянілася — людзі адчуваюць клопат і цяпло.

А наогул у нас многа ахвочых дапамагчы, вялікі актыў. Прыходзяць і прапануюць свае паслугі пенсіянеры, студэнты, артысты, мастакі, людзі веруючыя і атеісты. Перафразіруючы вядомую прымаўку, скажу, што фонд не без добрых людзей.

— Ваш фонд не мае дэвіза. Калі б яго трэба было прыдумаць, то які б дэвіз для Фонду міласэрнасці і здароўя ўзялі вы, Валянціна Уладзіміраўна?

— Не ведаю, гэта дэвіз ці не, але я кожны дзень прыходжу на працу з такой думкай: міласэрнасць падобна на студню, з якой чым больш чэрпаеш, тым чысцейшая яна становіцца.

У мяне ледзь не сарвалася з языка яшчэ адно пытанне, падрыхтаванае загадзя: ці не знудзіла Валянціну Коласаву работа ў фондзе, ці не стала ўжо для яе шэрай паддэіншчынай? Але ўбачыўшы і зразумеўшы гэтага энергічнага і такога добрага чалавека, які гатоў увабраць у сябе боль усіх абойдзеных лёсам, я, зразумела, не задаў такое пытанне: яно было б бестактоўным і нават крыўдным.

Пакідаў я Фонд міласэрнасці і здароўя са шчымлівым пачуццём спагады да людзей, на плячах і энтузіязме якіх трымаецца гэта арганізацыя. Каб яна функцыянавала і выконвала сваё прадрывнае, пастаянна трэба нешта выбіваць, "прывіваць". Фонд заснавалі з паўсотні розных прадпрыемстваў, арганізацый і ўстаноў, але грошы далі Таварыства глухих, Таварыства слыхных ды некалькі міністэрстваў. Сыты галоднаму не спагадае... Пакуль што сродкі даюць не калгасы-мільянеры, не багатыя вытворчыя аб'яднанні, не кааператывы, больш за ўсё — простыя людзі. Вось і даводзіцца фонду хадзіць з працягнутай рукой, пісаць пісьмы, карацей — прасіць і прасіць.

Фонд месціцца ў невялікім пакойчыку — сем сталоў, адзін на ўсіх тэлефон, тут і інвалідныя каляскі стаяць, і на паўтара мільёна дабрачынных білетаў пачкамі згружаны. Уявіце, што да сямі супрацоўнікаў адразу прыйшло толькі па аднаму наведвальніку...

Яшчэ ў 1989 годзе рашэннем Савета Міністраў БССР было даручана Мінскаму гарвыканкому выдзеліць для фонду памяшканне. Нягледзячы на ўсю "прабійную" энергію кіраўнікоў Фонду міласэрнасці і здароўя, у іх няма ні сіл, ні здароўя, каб выбіць сабе нармальнае памяшканне. Хаця за гэты ж час, што існуе фонд, многія кааператывы і сумесныя прадпрыемствы (СП) займелі ў цэнтры горада прэзентабельныя офісы.

Вацлаў МАЦКЕВІЧ.

Калі б вы хацелі дапамагчы Фонду міласэрнасці і здароўя, нагадваем яго рахунак —

704 001

Знешэканомбанк СССР МФО 805153
Беларускага рэспубліканскага банка

і перакананы, што бюракратызм тых арганізацый і ўстановаў, з якімі вам прыходзіць мець дачыненне, куды большы.

— Калі ў сябе нам удаецца звесці розныя бюракратычныя фармальнасці да мінімуму, то ў адносінах да нас, да фонду... Што тут гаварыць: мы ж круцімся ў адной дзяржаўнай і грамадскай сістэме... Нам неяк давалося заняцца пахаваннем, хаця гэта — не наш абавязак, не наш клопат. Памёр чалавек, родных няма, паўгода праляжаў, а пахаваць няма каму. Міліцыя знайшла ў таго чалавека нейкую паперыну, што Фонд міласэрнасці і здароўя карміў яго. Сталі пазнаваць да нас, налягаць, і мы павінны былі пахаваць чалавека.

разам! Што за дзіўныя інструкцыі?

— Гэта самая нялюдская бюракратыя. І ці ж можна чалавеку, які пражыў сваё жыццё на гэтай зямлі, аддаць грамадству свой розум, рукі, здароўе, вось так "дапамагачь" адыходзіць на той свет?! Мы многа гаворым аб гуманізме, а нормай нашага жыцця ён так і не стаў.

— На ваш погляд, Валянціна Уладзіміраўна, чаго ўсё ж у нас болей: спагады ці чэртвасці, высакародства ці нізасці, цыннізму, міласэрнасці ці раўнадушша, абьякавасці да пакрыўджаных і нямоглых?

— Усё-такі добрага — больш. Не памятаю, каб хто-небудзь, да каго мы звярталіся за дапамогай,

рубель не лішні. Але нам патрэбны не толькі грошы, а і добраахвотныя памочнікі. І тут у фонду найлепшыя стасункі з веруючымі. У нас няма розніцы, хто ты — баптыст, пяцідзсятнік, католік ці праваслаўны. Па нашай просьбе гэтыя людзі даглядаюць хворых. У бальніцах яны робяць бескарысліва самую цяжкую работу, за якую не бяруцца тыя, хто за гэта атрымлівае зарплату. У доме-інтэрнаце ў Дразні працуюць 100 баптыстаў, мы папрасілі іх пайсці туды. Людзі там не галодныя, не голыя ды босыя, але не дай Бог нам з вамі апынуцца ў такім доме на старасці — загрызае адзінота, адчужанасць. Дык вось, з прыходам у Дразню баптыстаў там

ЗАШЧЫМЕЛА СЭРЦА

АД УБАЧАНАГА...

Некалькі дзён назад у Брэсцкую абласную бальніцу прыйшла тэлеграма з Амерыкі. У ёй грамадзянін ЗША Арсенцій Калтунчык яшчэ раз дзякаваў персаналу і паведамляў, што пасля перанесенага інфаркту і курса лячэння, праведзенага беларускімі ўрачамі, адчувае сябе добра, сам дае рады на сваім ранча.

...Пяцьдзсят гадоў не быў Арсенцій Калтунчык на Радзіме. І вось зноў ён у краі свайго дзяцінства. Тут, у вёсцы Асіповічы Драгічынскага раёна, пражыў ён да 1943 года, а потым разам з трыццаццю землякамі быў вывезены ў Германію. Калі ж закончылася вайна, што разлучыла яго з роднымі мясцінамі, напалоханы сталінскімі рэпрэсіямі, ён накіраваўся ў далёкую Аўстралію, а затым ўладкаваўся ў Амерыцы. Але памятна з ранняга дзяцінства мясціны, па словах Арсенція Рыгоравіча, сніліся яму амаль кожную ноч. І вось ужо ў сталым узросце рашыўся ён на сустрэчу з Радзімай.

У першыя дні такой доўгачаканай паездкі эмоцыі захліснулі былога пале-

шука. Аказваецца, і вёска змянілася, і жыццё стала іншым, і родныя жывуць не так ужо дрэнна. ЗашчыМЕЛА сэрца пажылога палешука, зашчыМЕЛА, ды і не адпусціла...

Урачы паставілі Арсенцію Рыгоравічу дыягназ — інфаркт міякарда. У Брэсцкай абласной бальніцы, у асноўным, і прайшоў адведзены для паездкі час: некалькі дзён у рэанімацыі, затым кардыялагічнае аддзяленне. Медыкі зрабілі ўсё, каб грамадзянін ЗША, які размаўляе на палескім дыялекце, Арсенцій Калтунчык паехаў дамоў здаровым. І вось цяпер — гэтая падзяка...

Э. КАБЯК.

НА ЗДЫМКУ: Арсенцій КАЛТУНЧЫК перад выпискай з бальніцы з медыцынскімі сёстрамі Т. АКСЯНЮК, Л. ПАЧКО, В. ПРАСТАКОВАЙ і загадчыкам кардыялагічнага аддзялення Б. ЗАВАДСКІМ.

Фота аўтара.

25

Яна была проста апранута, але ў гэтай прастаце чуўся смак, чуўся голас мастака, які наўмысьля зьбягаў крыклівых фарбаў і формаў.

Чорнае, шоўкавае паліто прыгожа абцягвала яе стройную фігуру. Чорны капялюш з маленькімі скрыдламі, як у амурчыка, вельмі добра падкрэсліваў бялізну й кругласць твару, на якім гарэлі сінія вочанькі-вочы. Праз паліто віднелася сіняе ўбраньне з прыгожа адценняўшай формай шы кружаўнай устаўкай. Стройныя ногі былі абцягнуты жоўтымі чаравікамі.

Вобраз быў цікавы. Самае цікавае ў гэтым вобразе былі вочы. Яны сьмяяліся раней, чым яна хацела сьмяяцца. Здавалася, яны заўсёды былі насмешлівымі, крыху вострымі і калючымі. Ад іх прамяніўся дзіўны сіні сьвет, які, здавалася, йшоў здалёку, з нейкай глыбіні. Калі б зьмясяціць гэтыя вочы ў цёмны пакой, яны напэўна асьвятлілі б усё дзіўным, фасфарэсцыруючым сьветам. Асабліва яны пачыналі цікава блішчэць, калі яна сьмяялася ўва ўсю моц сваіх лёгкіх, — дзіўным, звонкім, як песьня жаваронка, сьмехам.

Загорскі першы выйшаў да яе, прывітаўся й павёў яе прадстаўляць беларускай грамадзе. Студэнты з прыемнасьцю паціскалі яе пухлякую руку ў рукавіцы. Нават "айцец" Кірыла ветліва сьгнуўся і з застыўшай усмешкай на сваім твары прамовіў: "Вельмі прыемна".

— Наша грамада, як бачыце, невялікая, — зазначыў Загорскі, калі працэдура знаёмства скончылася.

— Ну, справа, я думаю, ня ў колькасці, а ў якасьці, — засьмяялася Вярхоўская.

— Зразумела, — адказалі сьмяючыся студэнты.

— Вы, напэўна, яшчэ не пасьпелі аглядзець

26

нашага Студэнцкага дому, — галантна нахіліўся да яе напарфумлены Загорскі.

— Так, я яшчэ сюды толькі што прыйшла. Але мяне дзіўць маса народу, тут поўнагучнасьць жыцьця і разам з тым тая свабода, з якой тут трымаюцца ўсе...

— Так, тут паўнейшая свабода, — адказаў за ўсіх Загорскі, стараўшыся высунуцца перад усімі. — Так дазвольце вас азнаёміць з нашым Студэнцкім домам...

— Калі ласка, — засьмяялася яна ізноў, — з вялікай прыемнасьцяй... Але мне трэба было б пабачыць некаторых нашых зь Вільні, перш за ўсё грамадзяніна Станкевіча.

— Там і пабачым, — усміхнуўся Загорскі.

— Тады пойдзем, — сказала яна, глядзячы на групу студэнтаў, як каралева глядзіць на сваю сьвіту.

Усе пайшлі за ёю ў залю. Засталася толькі невялікая частка на чале з "айцом" Кірылам.

— Н-да, — прамовіў Кірыла, калі працэсія схавалася ў зале, — важная птушка, — і неміла-сэрна сплюнуў на падлогу.

— Нічога асаблівага. Але, здаецца, недурная, — сказаў Малевіч.

У зале Студэнцкага дому было шумна: трашчаў пінг-понг, стукалі бильярдныя, рассылаў хвалі гукаў раяль, сьпявалі й гутарылі людзі. У другой канцэртнай залі былі пастаўлены рады крэслаў, зроблены памост, на якім стаяў таксама раяль, адчыняўшыся толькі падчас канцэртаў. Над памостам вісеў вялікі плакат з зялёнай матэрыі, напісаны на лаціне: "Ut omnes unum sunt" ("Няхай усё будзе, як адзін"). На памосце, на крэслах, за столікамі, цягнуўшыміся ўздоўж сьценак, па

27

ўсіх кутках сядзелі групамі студэнты і грызлі граніт навукі. Тут можна было спрачацца, можна было разам высветліць незразумелыя пытаньні, у адлічча ад тых пакояў Студэнцкага дому, якія называліся "студоўнамі", у якіх была магільная ціша.

— За гэтай залей, — сказаў ішоўшы побач Вярхоўскай элеганты Загорскі, — ёсьць спэцыяльныя пакоі для жанчын. Вы не жадаеце туды пайсьці?

— Не, дзякую... Пакуль што я не жадаю сьбе аддзяляць ад мужчын, — яна засьмяялася. На яе глянулі з здзіўленьнем усё ў залі. На адну хвіліну ўсе адарвалі свае вочы ад кніжак, каб паглядзець на дзіўную працэсію, цягнуўшыся за жанчынай. Потым зноў усё пачалі займацца сваёй справай.

Яе звонкі сьмех пачуў сядзеўшы на памосце Станкевіч. Ён сам пайшоў ей на спатканьне.

— А, Галена Уладзіміраўна, — сказаў ён з больш вясёлым выразам твару, чым калі гутарыў з студэнтамі. — Прыехалі? Ну дзякаваць Богу. — Ён паціснуў яе руку.

— Напэўна, не чакалі мяне? — сказала вясёлая Вярхоўская.

— Як жа? Чакалі, яшчэ як... Вы нам вельмі патрэбны былі. Вам не хацелі выдаць стыпэндыі, таму што вас не было ў той час у Празе, але я пастараўся з'абараніць вас. Вам ужо ёсьць стыпэндыя. Вы толькі зараз павінны зьвярнуцца да старшыні "Беларускай Грамады ў Празе". Вы ведаеце, дзе ён жыве?

Вярхоўская пакачала галавой.

— Я магу правесці, — пасьпяшыў зазначыць Загорскі. Яму вельмі не хацелася адпускаяць ад сябе Вярхоўскую.

28

— Ну вось і добра. Вам зараз трэба будзе ісьці.

— Якая вы шчаслівая, — зазначылі падышоўшыя ў гэты час беларускія студэнткі. — Толькі прыехалі, а ўжо маеце стыпэндыю. А вось мы жывем у Марыямскім кляштары ўжо са жніўня месяца. Лічыце, колькі гэта будзе да лістапада; маліліся Богу, пасьцілі, спаўняем усё загады манашак і аканчальна губляем чалавечую годнасьць.

— Вы жывеце ў кляштары? — здзіўлілася Вярхоўская.

— А як жа?! — адказалі ей студэнткі. — Вось як пойдзеце ад Студэнцкага дому направа — у маленькай, вузкай сярэднявечнай вуліцы пабачыце стары каменны дом з дубовымі варотамі, з вузкімі вокнамі, з кратамі. Вось за гэтымі кратамі мы і жывём, як у турме — і высовываем галовы на сьвет Божы, як арыштанткі.

— Мусі быць, нам прыдзецца доўга яшчэ жыць у кляштары, — зазначыла маленькага росту досьць ужо пажылая студэнтка-мэдычка. — У мяне ўжо даўно ня плачана за стол і кватэру. Маю доўгу каля 380 карон.

— А ў мяне больш 500, — зазначыла другая, высокая і худая, з непрыгожым жоўтым тварам.

— Запраўды гэта цяжка, — сказала Вярхоўская. — Такое жыцьцё перанясыці — трэба ня мала геройства.

— Ведаеце, што? — прапанаваў маўчаўшы Станкевіч. — Вы падаіце заявы ў Грамаду і папрасіце дапамогі. Я думаю, што вам акія-небудзь сумы адпусьцяць ці ўлаштуюць вас на стыпэндыю.

— Мы ўжо пісалі, — зазначылі студэнткі. — І ніякай карысьці.

— Пішыце яшчэ раз. Стукайце часьцей, і адчыняць вам.

29

— Відацца адразу, што вучыўся ў духоўнай сэмінарыі, — насмешліва паглядзеў на Станкевіча Загорскі. Яму было прыемна бачыць блішчэўшыя бяссільным, злобным вагнём вочы Станкевіча. Загорскі ведаў, што Станкевіч нічога ня можа яму зрабіць, нягледзячы на свае ўплывы ў Грамадзе. — Але нам час ісьці, — зьвярнуўся ён да Вярхоўскай, каб перабіць адказ Станкевіча. — Мы можам не знайсці старшыні ў хаце.

Яны разьвіталіся і выйшлі. Усю дарогу Загорскі стараўся весяліць Вярхоўскую. На сходах, вёўшых на высокую гару да дому старшыні, ён узяў яе за локаць, дапамагаючы падняцца. Але каля самага дому, на якім было напісана "Беларуская Грамада ў Празе", яна сама пажадала зьбавіцца ад няпрощанага правадніка:

— Вось мы і прыйшлі, дзякую вам. Цяпер я ўжо сама знайду кватэру. Да пабачэньня! — яна працягнула яму руку ў рукавічках.

Ён глядзеў на яе, поўны здзіўленьня: "Як? Яна сама мяне пакідае?" — падумаў ён.

— Усяго добрага... — прамовіў ён сумна. Зьняў капялюш і павярнуўся зноў да Студэнцкага дому. Вярхоўская знайшла старшыню Грамады за сваім пісьменным сталом, апранутым у чорны кацыюм, з вялікай белай устаўкай у левай кішэні, вясёлым і памаладзеўшым. Ад яго нясло яшчэ парфумай...

— Я толькі што з міністэрства, — сказаў ён, пасадзіўшы Вярхоўскую на мяккае крэсла каля столу. — Добра, што вы зараз прыехалі. Якраз вас мы сьнянны зацвердзілі на стыпэндыю. Вітаю! — Ён працягнуў ёй руку. — Цяпер вам толькі дарога ва унівэрсытэт. На які ж вы думаеце паступіць факультэт?

30

— Я? — І ня думаючы, хутка адказала: — Вядома, на філязофію...

— Чаму "вядома"? — усміхнуўся старшыня.

— Таму, што я не належу да тых, якія глядзяць на навукі, як на дойную карову. Я ведаю, што ў вас тут усё толькі тэхнікі ды мэдыкі... А між тым на Бацькаўшчыне патрэбны грамадскія працаўнікі, знаёмыя з гісторыяй. Я думаю аддаць усё сілы барацьбе за вызваленьне беларускага народу. А калі гэтага будзе прабаваць справа — я заўсёды змагу быць міласэрнай сястрой.

— Вось вы як... Не чакаў, — глядзеў на яе расшыранымі, бясколеравымі вачыма на залпышым жырам, старым маршчыністым твары старшыня. — Ці ў Вільні там усё такія? — І не чакаючы адказу, пачаў запісываць у паперы яе факультэт...

— Стыпэндыю можаце атрымаць ужо заўтра, у "Чэска-Украінскім камітэце", — падняў ён галаву над паперамі. — А што датыча паступленьня ва унівэрсытэт, дык вам дапамогуць вашыя сябры.

— Дзякую... Гэта ўсё? — Яна сабралася ісьці.

— А як у вас з кватэрай? Дзе-небудзь? — запытаў, устаючы старшыня. — Калі няма, дык пакуль што ў мяне... Можаце паставіць хаця б свае рэчы.

— Не... Не... Дзякую... У мяне тут ёсьць знаёмыя студэнты і студэнткі. Я ў іх, — адмаўлялася Вярхоўская...

— Можна быць, будзеце ў нас абедаць? — казаў

31

ён, адчыняючы дзверы ў кухню... — Маша, прыгатоў нам абед. — Яго прыгожая жонка-чэшка пасьпяшыла да пліты.

— Не, не, — рашуча адмаўлялася Вярхоўская. Чэшка старалася ўгаварыць яе на ламанай чэска-беларускай мове: трымала яе за руку, міла гладзіла, нават казалі, што яна прыгожая, і гатова была, здаецца, абняць і пацалаваць.

— Ну, ня хоча, дык што будзеш рабіць? — сказаў старшыня. — Ах, пачакайце, я зусім запамятаў. Ёсьць тут у нашай Грамадзе чалавек па прозьвішчу Тугоўскі. — Ён паморшчыўся. — Вы мо ня ведаеце? Не?

Вярхоўская пакачала адмоўна галавой.

— Кажуць, што ён дзесьці загінуў, што яго ўжо няма ў Празе... Ён нідзе не паказываецца, ніколі не бывае ў Студэнцкім доме, словам — прапаў чалавек і толькі... Я вельмі хацеў ведаць, што з ім, бо яму якраз цяпер з вамі выпісана стыпэндыя. Дык вось, да сваёй вялікай просьба: расшукайце яго якім-небудзь чынам праз студэнтаў. Яны напэўна ведаюць, дзе ён, і паведаміце, што ў яго ёсьць стыпэндыя. Няхай ён зойдзе да мяне.

— Добра... Тугоўскі яго прозьвішча? Так, я пастараюся... Добра... Да пабачэньня!

— Усяго добрага, усяго добрага! — казалі ў адзін голас старшыня і жонка. — Заходзьце да нас часьцей, — запрашала чэшка, зачыняючы дзверы.

Вярхоўская ішла зноў у Студэнцкі дом па вялікіх сходах. Яна думала аб студэнтах, якіх спаткае, думала як мага хутчэй і энэргічнай пачаць шукаць прапаўшага Тугоўскага.

32

IV

У Студэнцкім доме толькі зараз, пад энэргічным націскам Вярхоўскай, успомнілі, што запраўды існаваў на сьвеце юнак па прозьвішчу Тугоўскі. Запраўды, некалькі разоў бачылі яго ў залі. Тады ніхто не зьвярнуў увагі на яго, і шмат у каго гэты вобраз зусім знік з памяці. Адзін "айцец" Кірыла з трывогай успамінаў таго, хто плакаў падчас вясёлай мінуцы пад зьценкай інтэрнату.

Толькі адзін ён зразумеў, што душа ў Тугоўскага досьць чулая, што яна, можа быць, па-свойму заслугувае ўвагі, ва ўсякім выпадку, яна не павінна быць загублена для "Беларускай Грамады ў Празе": яе трэба знайсці. Але ўсе шуканьні ня мелі посьпеху. Было вядома, што ён больш ня жыў у інтэрнаце, бо нават для інтэрнату ў яго не хапала грошай. Ён спаў дзесьці ў альтане, у садзе і штодня мяняў сваю кватэру, каб яго не знайшоў садоўнік і не адправіў у паліцыю, як бяздомную і падазроную асобу... Казалі, што ён прыходзіў спаць у альтану позна, калі было зусім цёмна, і яго быццам бачылі штодня, але зноў ніхто напэўна нічога ня мог цвердзіць. Як-бы там ні было, "айцец" Кірыла рашыў знайсці закінутага і вярнуць да жыцьця.

Быў прыгожы, васенні ранак. Залатое сонца залаціла яшчэ больш апошнія, жоўтыя лісты дрэў на аляях. Усё памірала. Акорды сьмерці нясліся ў апошніх парывах ветру, шумейшага ў ёлках і тапалэх саду.

¹ Studovna (чэшск.) — пакой для заняткаў.

СЛУЖБУ СЛУЖЫЦЬ НА РОДНАЙ МОВЕ

Паважаная рэдакцыя!
У газеце "Голас Радзімы" № 18 з дня 2 мая 1991 года быў змешчаны "Зварот сяброў клуба "Спадчына" да кіраўніцтва і вернікаў хрысціянскіх канфесіяў на Беларусі". Прашу змясціць мой адказ клубу.

"Зварот" нікім не падпісаны, таму трэба лічыць яго як ананім. Я баюся, каб у "Спадчыне" не хаваліся вуніаты, якія баяцца выставіць свае прозвішчы на вонкі. Я не веру ананімам, так як і не веру вуніатам. Я начытаўся па вушы беларускіх вуніацкіх і каталіцкіх зваротаў, камунікатаў, адозваў і г. д. Як прыклад тут у Англіі: група вуніятаў і католікаў з арганізацыі ЗБВБ брала ўдзел у прыняцці польскага кардынала Глемпа ў

Лондане і паведаміла ў камунікацыю, што "ў прыняцці польскага кардынала Глемпа бралі ўдзел беларусы". Камунікат нікім не падпісаны, а гэта — ананім. Чаго ж хвацца? Чаму ж не падпісаць, што "ў прыняцці польскага кардынала ўдзельнічалі беларускія вуніаты і католікі з арганізацыі ЗБВБ". Гэта ж было б шчыра і сумленна. Я ніколі не супраць, што беларусы называюць сябе вуніатамі альбо католікамі.

Аднак жа ў звароце "Спадчына", нікім не падпісаным, ёсць добрая прапанова, каб беларускія царкоўныя службыці выглашалі свае казанні ў беларускай мове. Тут трэба дадаць, каб свяшчэннікі былі беларусамі, каб пасля службы гутарылі па-беларус-

ку, каб адміністрацыйныя царкоўныя справы вялі ў беларускай мове, каб беларускія праваслаўныя парафіяльныя камітэты ўжывалі родную мову. Што да беларускага царкоўнага гімна "Магутны Божа", дык яго ўвялі і ўводзяць беларускія вуніаты ў сваіх касцёлах, і ніхто не мае права ім забараніць. Гімн узяты менш-больш з польска-каталіцкага "Божэ цось Польскен пшэз так лічнэ векі". Святую літургію, паводле гісторыі праваслаўнай веры, служаць у славянскай мове ва ўсіх краінах свету, дзе толькі існуе праваслаўная вера, таму беларусы не могуць быць выняткам. Святую літургію ў славянскай мове ліквідуюць нашы вуніаты для падтрымання свае палітыкі польска-ва-

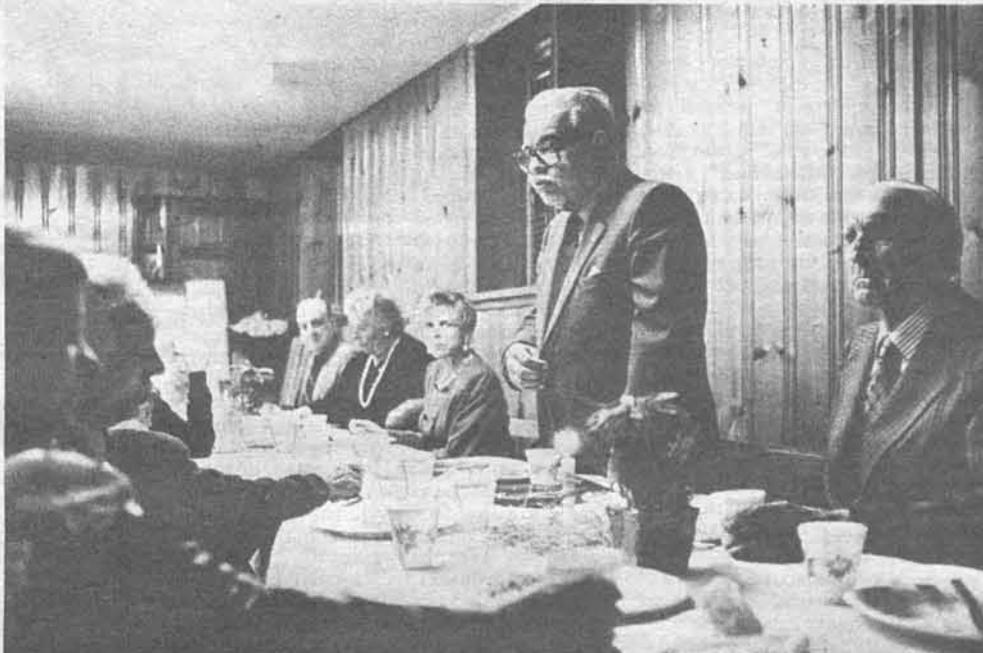
тыканскага ўхілу. Праваслаўныя беларусы на Бацькаўшчыне павінны ўважаць за палітыкай вуніацкага і каталіцкага касцёла ў Беларусі, бо ўсе дырэктывы прыходзяць з Ватыкана, каб

ступенька па ступенцы ўводзіць у праваслаўе вунію і каталіцызм, выкарыстоўваючы перабудову і адкрытасць на Беларусі.

С. ШЧЭРБА.
Англія.

АД РЕДАКЦЫІ. У нашай працы мы імкнёмся як мага больш уважліва і аб'ектыўна ставіцца да пункта гледжання кожнага нашага чытача. Тым больш, калі гэта тычыцца нейкіх важкіх дыскусійных момантаў у жыцці Бацькаўшчыны. Таму, а таксама ўлічваючы настойлівую просьбу С. Шчэрбы, мы і друкуем ягоны ліст без змяненняў. Магчыма не ўсе чытачы газеты прымуць трактоўку пытання, пададзенаму нашым карэспандэнтам з Англіі. Гэта зразумела, і мы чакаем водгукаў. Аднак дзеля той жа аб'ектыўнасці лічым неабходным заўважыць, што яго выказванне наконт ананімнасці звароту, відаць, пазбаўлена вялікай падставы. Хоць з вельмі фармальнага боку, можа быць, С. Шчэрба і мае рацыю, але ж клуб заснаваны згодна літары закона і ажыццяўляе сваю дзейнасць публічна, грунтуючыся на ідэях і веры сваіх членаў. А што да подпісу, дык справа самой арганізацыі, яна вырашае, у якім выглядзе яе падаваць пад той ці іншай адозвай. Такая наша думка на гэты конт.

II. СТО СУСТРЭЧ ЗА АКІЯНАМ

"Няхай Божае благаслаўленне будзе заўсёды над храмам Святой Ефрасінні", — сказаў першы настаіцель Мікалай Лапіцкі ў час адкрыцця Беларускай Праваслаўнай Царквы ў Саўт-Рыверы. Было гэта амаль два дзесяці гадоў назад. Так у Злучаных Штатах Амерыкі з'явіўся новы грамадскі цэнтр, які яшчэ мацней аб'яднаў адну з самых вялікіх калоній беларусаў. Цэрква ў Штатах беларусы пабудавалі і набылі не так і шмат — толькі восем. Але гэтая, у ціхім гарадку пад Нью-Йоркам, — адна з самых прыгожых. І ўсё ў ёй — ад праекта да купала — зроблена сваімі рукамі. Спатрэбілася майстэрства продкаў-дойлідаў, ды і свайго не займаць. Асабліва вялікі ўклад у справу будаўніцтва храма ўнёс мастак-разьбяр Алг Махнюк, які ў той час

з'яўляўся яшчэ і дыяканам. Але я мушу расказаць пра гэтага рупліўца ў наступным сваім матэрыяле.

Узведзеная ў гонар святой Ефрасінні Полацкай царква стаіць на высокім месцы каля магістралі. Кожную нядзелю і на вялікія рэлігійныя святы сюды прыязджаюць і старыя, і моладзь, і зусім маленькія беларусы. Натхнёна і ўзнёсла гучыць царкоўны хор. Цяперашні святар чытае прапаведзі і вядзе службу па-беларуску. Твары ў прыхаджан святлеюць, як быццам яны не далёка ад родных мясцін, а ў сваёй вясковай царкве. Тут яны адчуваюць сябе часцінкай Бацькаўшчыны і кожны раз старанна моляць: "Заступіся прад Богам за Беларускі Народ твоі, князёўна наша Святая Ефрасіння!"

І ў кожнай беларускай царкве (акра-

мя Саўт-Рывера я наведаў праваслаўныя храмы ў гарадку Нью-Брансвік, штат Нью-Джэрсі, у Кліўлендзе і ў Нью-Йорку на Квінсе) заўсёды гучаць малітвы за Беларусь. Адна з малітваў вымаўляецца вершавана:

Магутны Божа! Уладар сусветаў,
Вялікіх сонцаў і сэрц малых,
Над Беларусіяй ціхай і ветлай
Рассып праменьне Свае хвалы.

Дай спор у працы спакойнай, шэрай,
На хлеб штодзённы, на родны край.
Павагу, сілу і веліч веры
У нашу праўду, у прышласьць — дай!

Дай урадлівасць жытнёвым нівам,
Учынкам нашым пашлі ўмалот.
Зрабі свабоднай, зрабі шчаслівай
Краіну нашу і наш народ.

Амаль пад кожнай царквой ёсць залі — вялікія памяшканні, дзе адбываюцца часам далёкія ад царкоўных справы. Тут часта наладжваюцца сустрэчы, лекцыі, угодкі-ўшанаванні, памінкі, сустракаюць Новы год, спраўляюць куццю, адзначаюць Каляды. Моладзь збіраецца на рэпетыцыі, спяваць ці танцаваць, царкоўныя камітэты вырашаюць надзённыя праблемы. Мне ўдалося патрапіць у залю пад царквой Святога Кірылы Тураўскага ў Нью-Брансвіку на калядную куццю, дзе спраўляе службу святар Васіль Андрыюк. І было такое адчуванне, што сабраліся беларусы на бяседу за агульны стол не за акіянам, а ў сябе дома.

Анатоль КЛЯШЧУК.

МУЗЫ І РЫНАК

«НЕСВОЕЧАСОВЫЯ ДУМКІ?»

Нядаўна ў кінематаграфічным свеце рэспублікі з'явілася новая назва — Беларуская студыя сацыяльнага фільма "Грамада". З яе мастацкім кіраўніком, кінарэжысёрам Барысам ГАРОШКАМ гутарыць карэспандэнт Валерый ШЭІН.

— Барыс Міхайлавіч, усё часцей мы сустракаем назву студыі "Грамада", іншы раз у справах, напрыклад, звязаных з кіно. Дык што такое "Грамада"?

— Беларуская студыя сацыяльнага фільма "Грамада" створана ў маі 1990 года Саюзам кінематаграфістаў Беларусі і Беларускім аддзяленнем Кінематаграфічнага фонду СССР. У складзе студыі прафесіянальны кінематаграфісты, якія, выйшаўшы з сістэмы дзяржаўнага кінематографа, выдуюць свае справы самастойна.

Студыя "Грамада" разам з кінапраектамі ўдзельнічае ў рэалізацыі сучаснага чалавеча: у арганізацыі культурных цэнтраў, акцыі "Дзеці Чарнобылі", у праграмах адраджэння традыцыйных нацыянальных рамэстаў, выдавецкай дзейнасці, заснаванні кіналічэй.

Студыя "Грамада" мае дзелавыя кантакты з кінематаграфістамі за мяжой і гатова садзейнічаць з дапамогай кіно развіццю нацыянальнай культуры ў краінах пражывання беларускай дыяспары.

Галоўную сваю задачу бачым у тым, каб не падавацца модзе, не займацца эксплуатацыйнай "забароннай тэм" і будаваць на гэтым касавую палітыку. Людзі як цягнуліся, так і будуць цягнуцца да кіно змястоўнага, жанравы і творчага, але багатага і цікавага тэмамі.

— Што парадзіла рух незалежнага кіно? Сёння ж побач з вамі працуюць студыі: НС, Арцель-Ф, АБЦ, АРД-фільм...

— Прычын многа. Роўна столькі, колькі існуе ў мастацтве маральных і эстэтычных установак. Але галоўная — набыццё творчай свабоды, права на ўласнае бачанне і разуменне жыцця.

Хаця не абыхлося без крайнасцей перабудовы, якая пакінудла кінематаграфістаў усёй краіны без сродкаў не толькі для творчасці, але і для існавання... Нам перасталі ўстаўляць палкі ў колы, праўда, колы зрабілі квадратнымі, назваўшы гэта "самафінасанаваннем".

— Тады як жа вам удаецца здымаць фільмы? Кінавытворчасць жа патрабуе сродкаў, і немалых...

— Хацелася б сказаць добрыя словы ў адрас кіраўнікоў "Мікабанка", у асобе якіх студыя сустрэла людзей не толькі прафесіянальных, але і неабыхавых да лёсу беларускай культуры. Таму што менавіта "Мікабанк" у момант станаўлення незалежных студыі знайшоў магчымасць падтрымаць іх. Некаторыя прадпрыемствы Мінска выступаюць у якасці спонсараў. Гэта сведчыць аб тым, што ў грамадстве паступова расце разуменне ролі і значэння феномена культуры. Студыя самастойна арандуе тэхнічную базу, займаецца маркетынгам, рэкламай, рэалізацыяй фільмаў. Злучаць у адно грубыя эканамічныя фактары і дастаткова тонкую матэрыю мастацтва заўсёды нялёгка і тым больш на ўмовах, калі выходзяць са строю адміністрацыйныя механізмы, а рыначныя адносіны, нідаць, не хутка набудуць цывілізаваныя формы...

— Як выжыць кінематографу сёння? Тым больш, што становіцца нацыянальнага кіно яшчэ больш складанае?

— Сёння нацыянальныя, палітычныя і эстэтычныя ідэалы беларускага кіно заменены эканамічнай мэтазгоднасцю. Таму як ніколі важна выступіць адзіным фронтам супраць знішчэння нацыянальнай культуры "рукастымі дзілкамі" з боку. Зрэшты, не толькі "дзілкі", але і пракратныя мітрафаны, якія запоўнілі экран траянскімі каніямі Галівуда.

Галоўная задача дня — кансалідацыя ўсіх здаровых кінематаграфічных сіл у адзінай грамадска-дзяржаўнай асацыяцыі, якая возьме на сябе абарону рэспубліканскага рынку кіно і зможа процістаяць "мафіі дзілкоў і мітрафанаў", адстойваючы інтарэсы кожнага фільма, кожнай студыі, кожнага кінематаграфіста. І тут нам не абыходзіць без дапамогі ўрада.

— Але ж гэта запатрабуе вялікіх бюджэтных асігнаванняў?

— Для выхаду беларускага кіно з крызісу, маральнага і тэхнічнага, бюджэтных сродкаў усё роўна не хопіць.

Зарабляць мы павінны самі, не зніжаючы свайго ўзроўню, не разбэшчваючы глядача.

— Як гэта магчыма?

— Развіваючы камерцыйную дзейнасць вакол кіно. І на ўрад мы павінны звяртацца не па грошы, а па правы!

Неабходна прыняць рэспубліканскі закон аб кіно, гэта значыць забяспечыць рэспубліканскаму кінематографу такія творчыя, эканамічныя і арганізацыйна-прававыя ўмовы, якія з'явіліся б трывалым фундаментам росту па-сапраўднаму нацыянальнага кіно.

Закон павінен замацаваць прырытэт беларускіх студыяў на паслугі. Для пераўзбраення тэхнічнай базы мы павінны атрымаць часовы дазвол на бар-тэрныя здзелкі.

Неабходна таксама стварыць банк развіцця і рэканструкцыі беларускага кінематографа. Гэта акалічнасць дазволіць развіць вакол яго сур'ёзную камерцыйную дзейнасць. Неабходна падумаць аб стварэнні рэспубліканскага прафсаюза творчых работнікаў на базе творчых саюзаў нашай рэспублікі, які возьме на сябе сацыяльную абарону людзей беларускай культуры ў такім выпрастым сённяшнім жыцці.

Адно з ключавых палажэнняў Закона аб кіно — гэта падатковыя льготы, таму што яны, льготы, зрабляць не толькі прэстыжным кінематографістам, але і выгаднымі. Казна недаацэньвае частку сродкаў, але ўрад рэспублікі не будзе ў чарговы раз, а гэта паўтараецца шматразова, ліхаманкава шукаць грошы на тую ці іншую карціну. Вызваляючы пры гэтым, каму з мастакоў аддаць перавагу. Хто больш нацыянальны? Чуваш, які здымае Вураўкіна, ці беларус, які здымае Шэкспіра?!

Прадстаўнікі незалежнага кіно не чакаюць лёгкага жыцця. Іх абступася нацыянальнага кінематографа, задаволіць зменлівыя запатрабаванні глядачоў, вытрымаць жорсткі прэсінг саюзаўнага пракату. Не бліж "знесенымі петрам" і гэтымі задачамі не справіцца ў адзіночку, і сімвалічна, што беларуская студыя сацыяльнага фільма выбрала сабе імя "Грамада". У гэтай назве перш за ўсё адбілася імкненне да аб'яднання людзей мастацтва. "Грамада" адкрыта для ўсіх, хто падзяляе ідэйна-нацыянальнага адраджэння і сваёй творчасцю свярджае ідэйна-гуманізму.

Студыя гатова садзейнічаць рэалізацыі творчай асобы ў кінематографіі, стварэнню аптымальных умоў кінавытворчасці, павышэнню канкурэнтаздольнасці нацыянальных фільмаў на ўнутраным і замежным рынках.

— Вы казалі: "...падзяляе ідэйна-нацыянальнага адраджэння..." Што пад гэтым трэба разумець?

— Духоўна распраміць нацыю — гэта мэта нашых усіх дзеячаў беларускага мастацтва. Вы пытаеце, што можа зрабіць для гэтага наша кіно? Мне думаецца, што нам трэба будзе працаваць у трох напрамках. Па-першае, неабходна аднавіць гістарычную памяць народа. На жаль, беларусы толькі фрагментарна ведаюць сваю гісторыю. На працягу дзесяцігоддзяў казённым псеўдагісторыі прэпаравалі і замоўчвалі факты, вырываўлі з жыццёвай тканкі народнага лёсу многія эпахальныя імёны і падзеі. Мы абавязаны памяць, што Беларусь заўсёды знаходзілася на перакрываванні вялікай еўрапейскай палітыкі, у эпіцэнтры ўзаемадзеяння культур, на вастрыі ідэйных і рэлігійных шуканняў чалавечтва. Мы прайшлі трагічны, але слаўны шлях, — слаўны хаця б тым, што выстаялі і захаваліся як нацыя ў крывавай віры войнаў і рэвалюцый. Кінематограф разам з літаратурай можа і павінен аднавіць страчаныя векі... Па-другое, трэба пераадолець навізаную нам "правінцыяльнасць" мыслення. Мы ў стане абмяркоўваць і вырашаць самыя складаныя праблемы грамадскага быцця. Не выпадкова "Грамада" фарміруецца як студыя сацыяльнага фільма. На назіранні па-грамадзянску актыўнага мастацтва цяпер выходзяць усе майстры культуры. Па-трэцяе, трэба пераадолець "сарамліваць" і смела далучацца да сусветных духоўных каштоўнасцей.

(«Советская Белоруссия»).

ФЕСТИВАЛЬ

«ГЛЫБОКІЯ

КРЫНІЦЫ»

У пагодную нядзелю ў сярэдзіне чэрвеня ў Мінску адбыўся абласны фестываль народнай творчасці "Глыбокія крыніцы". А можна было б назваць яго "Чыстыя крыніцы". Традыцыйныя вызначэнні і дакладны сэнс. У народнага мастацтва, які ні ў якога іншага, надвычай глыбокія і надзіва чыстыя вытокі. Яно прабілася да нас з-пад камянёў і завалаў, што награвасцілі вякі, пранесла свае звычаі і святочную прыгажосць праз ліхалецці і перашкоды.

У сталіцу ж у той дзень прыехала амаль паўсотні розных самадзейных калектываў — танцавальных, харавых, музычных — і асобных выканаўцаў, якія цешылі глядачоў і слухачоў у Траецкім прадмесці, у парку імя Горкага, у скверы па-над Свіслаччу каля помніка Янку Купалу. Музыкі, спевакі і танцоры, а таксама народныя майстры, што прадавалі свае вырабы з гліны, дрэва і іншых традыцыйных матэрыялаў, прыехалі з Маладзечаншчыны, Стаўбцоўшчыны, Нясвіжшчыны, з Капыльшчыны... Адзін са старэйшых фальклорна-этнографічных калектываў — ансамбль "Дявоніха" з Бярэзінскага раёна. Аб ездзіў ён ужо амаль усю краіну і ўсюды выступаў з поспехам. Пра яго знята некалькі дакументальных стужак. Удзельніцы ж яго, як і ўсіх іншых самадзейных калектываў, — даяркі, хатнія гаспадыні, пенсіянеркі, настаўнікі. Адным словам сельскія працаўнікі, якія жывуць у вёсцы і не адрываюцца ад сваіх каранёў, помняць пра свае вытокі, чэрпаюць у творчасці сілы і натхненне.

Хочацца верыць, што беларускае народнае мастацтва, як і беларуская мова, як і наша нацыянальная масывдомасць, перажывае адраджэнне. Праўда, народная творчасць пашанцавала, можа, крышку больш, чым мове, бо хіба можна забараніць высковай жанчыне спяваць сыночку калыханку так, як спявала ёй яе маці, бабуля, а бабулі — яе маці...

Пасля апошняй вайны, як трохі разбагацелі, вяскоўцы надзявалі толькі крамае, але капрызлівая мода вярнула прэстыжнасць і каштоўнасць народным строям, нацыянальным рунікам і поцілкам, якія пачалі цаніцца і далёка за мяжой, заўсёды сведчылі пра талент, здольнасці і добрую фантазію іх стваральнікаў.

НА ЗДЫМКАХ: адшумела народнае свята ў Мінску.

Фота Ю. ЗАХАРАВА.

ГРАМЗАПІС — ГЭТА СУР'ЁЗНА!

Нішто іншае не спрыяе так стварэнню нацыянальнага музычна-акустычнага асяроддзя, як грамзапіс. Без яго немагчыма паўнацэннае нацыянальнае радыёвяшчанне і тэлебачанне. Грамзапіс, між іншым, з'яўляецца і экспартным таварам, сродкам уключэння ў сусветны камунікацыйны працэс, а, галоўнае, сродкам перадачы здабыткаў нацыянальнай музычнай культуры нашчадкам.

Для сучаснікаў грамзапіс — крыніца новых эмоцый, ведаў, крокаў да нацыянальнай свядомасці. Апошняя акалічнасць прымушае больш пільна прыгледзецца да праблем і перспектываў нацыянальнага грамзапісу на Беларусі.

Каму са свядомых беларусаў з усіх канцоў свету не захацелася б паставіць на свой праграмавальнік і нанова праслухаць плыты Міхася Забэйды-Суміцкага, Данчыка, "Полацкі шпытак"... Дыскі названых выканаўцаў ужо выдадзены ў ЗША, Польшчы. Але — парадокс! Калі нашы замежныя суайчыннікі маюць гэтыя дыскі, то ў нас, на Радзіме, іх няма.

Чаму так адбываецца? Каб каратка растлумачыць становішча, трэба вярнуцца ў 1961 год. За гучнасцю колішніх спраў зусім не заўважаным застаўся перанос адзінага на Беларусі завода грамзапісу ў Маскву. Так фірма "Мелодія" вырашыла палепшыць сваю работу, а Беларусь назаўсёды страціла "грамафонны суверэнітэт".

Сёння ж з-за манаполізацыі становішча фірмы "Мелодія" Беларусь не мае свайго грамзапісу, у нашых крамах няма нават раздзела "Беларуская музыка", не вядзецца шырокая прапаганда нацыянальнай музыкі і фанатграфіі.

Несправядліва вінаваціць у гэтым толькі дырэктара Беларускага дома грамзапісу (БДГ) В. Тоўсціка. З'яўляючыся прадуктам свайго часу, Валеры Барысавіч толькі зараз пачынае ўсведамляць каштоўнасць Беларускай музыкі для Сусвету. А чым яшчэ растлумачыць той факт, што за мінулыя гады выдадзены толькі адзінкі назваў беларускіх: "Вершы М. Багдановіча", "Свята", "Мроя", "Хіт-парад БМ"?

Яшчэ большая драма — згубленыя для нашчадкаў таленавіты музычныя творы, нечае выканаўчае майстэрства і, як вынік, нечыя закарэлы ад на-

цыянальнага нігілізму душы. І гэта пры поўных прылаўках нашых грамафонных крам!

Але час мяняцца не толькі для людзей "старой загартоўкі", ён мяняе і нашыя ўяўленні. Сёння побач з дзяржаўным мы пазнаём і нацыянальны бел-чырвона-белы сцяг, думаем пра выпуск сваёй паштовай маркі, радуемся з нагоды выхаду нацыянальных, на беларускай мове паштовак, календароў і г. д. А ці будучы нейкія станоўчыя зрухі ў беларускім грамзапісе?

Першае, што хочацца адзначыць, гэта прызнанне адказнымі асобамі Міністэрства культуры рэспублікі таго факта, што "грамзапіс — асноўны прадукт дзейнасці міністэрства"! Калі так, дык трэба чакаць змены прыярытэтаў. І яны, канешне, мяняюцца.

Сведчанне гэтага — прыняты і зацверджаны міністэрствам план выпуску грамафонных плыт на 1991—1993 гады. Вось толькі некаторыя раздзелы з яго: "Беларускі фальклор — дзесяць" (3 плыты), "3 гісторыі Беларускай музычнай культуры" (7 плыт), "Беларуская бардаўская песня" (6 плыт) і шмат іншага, агульнай колькасцю да 80 найменняў плыт.

Сярод іх шмат унікальных запісаў: "Выканаўчае майстэрства М. Забэйды-Суміцкага", "Беларускія аўтэнтычныя казкі для дзяцей", "Тэатральная музыка Беларусі XVIII ст.", плыты з песнямі В. Цярэшчанкі, Данчыка, опера У. Солтана "Дзікае паліванне караля Стаха". Самае галоўнае, што хацелася б адзначыць у плане Беларускага грамзапісу, дык гэта яго асветніцка-адукацыйную накіраванасць, накіраванасць на прапаганду лепшых беларускамоўных твораў кампазітараў і выканаўцаў рэспублікі.

Але добры план так можа і застацца планам, калі нельга забяспечыць хуткі камерцыйны поспех. Такое сёння патрабаванне кіраўніцтва фірмы "Мелодія". Між іншым, гэтая акалічнасць, здаецца, і трывожыць дырэктара БДГ. Логіка тут прыблізна такая: "Які тыраж заказаць на фірме? 3 тысячы альбо 5 тысяч? А што, калі "не пойдзе", не будзе попыту?.. На беларускай жа мове... Ці ўвогуле не заказаць, адмовіцца?"

За многія гады існавання БДГ, які напрамую падпарадкаваны Маскве і фірме "Мелодія", гэтая логіка прынесла

немалую шкоду Беларускай фанатграфіі, нашай культуры. Але гэтая "логіка" сёння падказвае кіраўніцтву БДГ і змяненне рэпертуарнай палітыкі ў галіне беларускіх. У рэспубліцы ж на дварэ Адраджэнне! Ігнараваць яго — значыць ігнараваць культуру цэлай нацыі. Гэта, канешне, небяспечна — "цёпленкае" месца страціць можна. А тут яшчэ і падпісанне пагаднення аб супрацоўніцтве паміж Мінікультурамі СССР і Беларусі.

Для гэтага, здаецца, і спатрэбіўся чарговы "манеўр" кіраўніцтва БДГ. Сутнасць яго ў тым, каб дамагчыся ад Міністэрства культуры Беларусі стварэння пад сваёй апекай аддзела па распаўсюджванню Беларускай плыт і, такім чынам, застрахавацца ад вынікаў магчымых камерцыйных "праколаў".

Ці дасць гэта магчымасць папоўніць нашу фанатэку новымі запісамі, пакуль невядома. Але Міністэрства культуры зацвердзіла вышэйпамянёны план, і кіраўніцтву БДГ прыйдзецца яго выконваць.

Што датычыцца магчымасцей поўнага распаўсюджвання тыражоў Беларускай плыт, то шмат надзей узнікае пры надзыхванні супрацоўніцтва з Міністэрствам народнай адукацыі, школьнымі бібліятэкамі, фанатэкамі.

У Міністэрстве культуры Беларусі не хаваюць свайго зацікаўленасці і ў супрацоўніцтве з замежнымі беларускімі культурнымі арганізацыямі, якія распаўсюджаюць запісы з Беларускай, з асобнымі нашымі суайчыннікамі за мяжой.

Тут надзея простая: калі знайшліся людзі, якія фінансавалі выпуск плыты Данчыка ў ЗША, калі ў Канадзе дзейнічае свая фірма "Пагоня-рэкардз", калі ва ўсім свеце вядуцца трансляцыі Беларускай радыёперадач, калі, адным словам, існуе зацікаўленасць Беларускай музыкой сярод нашых замежных суродаічаў, дык чаму б не паспрабаваць задаволіць яе на належным узроўні? Зразумела, з фінансавай карысцю і для нашай культуры, і для Беларускай эміграцыі. Ці марныя гэтыя спадзяванні, пакажа час...

Ну а каму з нас, беларусаў па абодва бакі акіяна, не захацелася яшчэ раз праслухаць плыты з запісамі "Духовнай музыкі Беларусі XVII—XIX ст.", "Анталогію Беларускага раманса", песні С. Сокалава-Воюша, "Бонды", "Уліса", "Мясцовага часу"?

Усё гэта, канешне, можа спрыяць поспеху нашых плыт, мінімальны тыраж якіх сёлета фірмай "Мелодія" раптоўна ўзняты да дзесяці тысяч асобнікаў. І тут ёсць добрыя прыклады — плыты "Пахвала Беларускаму Святым", ансамбля "Свята". Паспрабуйце іх адшукаць у сталічных крамах, нягледзячы на паўторны тыраж...

...Круціцца чорны вінілавы дыск. З барознак на яго люстэрку льецца чыстая беларуская песня, сыплюцца на сэрца гаючыя гукі. Колькі яшчэ чакаць, пакуль знікнуць усе перашкоды на яе шляху да людзей?

Анатоль МЯЛЬГУЙ.

Вокладкі плыт Беларускай музыкі.

Фота Г. КАЛЫШ.

ПАДРЫХТАВАНЫ ЛЕКСІЧНЫ АТЛАС

У выніку дваццацігадовых даследаванняў мясцовых гаворак раўнамерна па ўсёй Беларусі ў Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР створаны Лексічны атлас Беларускай народнай гаворак. Для атласа абследаваны каля 4 000 канкрэтных назваў розных прадметаў, прыкмет, працэсаў, з'яў жывой і нежывой прыроды, вытворчасці, матэрыяльнай і духоўнай культуры мясцовага насельніцтва ў 150 вёсках рэспублікі, у тым ліку 29 вёсках, якія пацярпелі ў час аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Па кожнай канкрэтнай назве складзена асобная карта, да якой прыкладваюцца каментары і спіс атрыманых адказаў з усіх абследаваных вёсак.

У завершаным выглядзе атлас уключае каля 2 000 лінгвістычных карт, падзеленых па сваёй тэматыцы на пяць тамоў (аб'ём кожнага тома — каля 80 аўтарскіх лістоў), і аб'ядноўвае фактычна звыш 200 тысяч слоўных адзінак. Гэта адна з самых буйных скарбонак народнага слоўнікавага багацця Беларускай мовы, важкі ўклад у агульнаславянскі фонд даследаванняў традыцыйнай народнай культуры.

ПАРАД

ДЫКСІЛЕНДАЎ

Да вядомых ва ўсім свеце джазавых "сталіц" Сакраманта (ЗША) і Дрэздэна (Германія), здаецца, прыбавілася трэцяя — Віцебск. "Парад дыксілендаў", што закончыўся тут, сабраў вядучыя групы з Германіі, Калінінграда, Данецка, Растова-на-Доне, Мінска, Цюмені, іншых гарадоў краіны.

Хаця ў Віцебску няма свайго джазавай школы, ён мае даўнія джазавыя традыцыі: да 1988 года тут праводзіліся фестывалі "Музычная восень". Аднак сёлета "парад" перасягнуў сваіх папярэднікаў ва ўсіх адносінах — па разнастайнасці праграм, колькасці і ўзроўню выканаўцаў.

— Выдатна ўжо тое, што такі фестываль мог адбыцца ў наш нялёгка час, калі людзі больш ахвотна ідуць на плошчу, чым у канцэртныя залы, — гаворыць Уладзімір Феертаг, арганізатар фестывалю.

Музычны трамвай і параход, бясплатны канцэрт у амфітэатры, віртуозная ігра Дзяржаўнага канцэртнага аркестра БССР пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга збіралі не толькі прыхільнікаў джазавай музыкі, але і тых, хто чуў яе мелодый ўпершыню.

НАШЫ

У ЛЕНІНГРАДЗЕ

У Ленінградзе створана асацыяцыя беларусаў, якая мае на мэце даследаванне культурнай спадчыны беларусаў, спрыянне сувязям Беларусі і Ленінграда. Членамі асацыяцыі сталі вучоныя Ленінградскага ўніверсітэта, Інстытута культуры, Інстытута этналогіі і антрапалогіі, Музея этнаграфіі народаў СССР, Публічнай бібліятэкі. Літаратары прадстаўлены А. Кірвелем, які піша па-беларуску.

Старшынёй асацыяцыі выбраны доктар гістарычных навук, прафесар А. Мільніцаў, яго намеснік — кандыдат філалогіі М. Нікалаеў. Першым мерапрыемствам стануць чытанні, прысвечаныя памяці заснавальніца сучаснага беларусаўства акадэміка Яўхіма Карскага.

(Заканчэнне на 8-й стар.)

СПАДЧЫНА

ЛЯ ВЫТОКАЎ ВІЛІ

Сярод лясоў і пакрытых ядлоўцамі і ледніковымі валунамі пагоркаў азёрнага краю вёска Вілейка знойдзеш не адразу. Трэба з дарогу Бягомль — Докшыцы збочыць на Бярозкі, і, толькі праехаўшы праз лес кіламетраў дзесяць і мінуўшы вёску Вітунчыцы, трапіш у даліну, дзе бярэ пачатак Вілія... Ланцужок хат, сілуэт драўлянай двухвежавай культавай пабудовы, даўно закінутай. Сумна глядзяць цёмныя адтуліны пустых акон, даўно няма на вежах крыжоў і медных званоў...

Пажоўклыя старонкі дакументаў сведчаць, што ў XVI—XVII стагоддзях вёска належала графам Пацам. Фундушны запіс ад 23 жніўня 1707 года свед-

чыць, што граф Мікалай Андрэй Пац выдзеліў царкве дзве з паловай валокі зямлі і іншыя ўгоддзі. Відаць, тая царква стаяла ажно з XVI стагоддзя. Інвентар ад 23 красавіка 1793 года сведчыць, што Вілейка адносілася да маёнтка Кржчэнішкі Віленскага ваяводства. Налічвала вёска чатырнаццаць двароў, якія належалі чатыром шляхціцам і простым чыншавікам (з якіх адзін быў русак, а адзін яўрэй), што арандавалі двары ў маёнтку за тры тысячы пяцьдзесят восем злотых падымнага і чопавага, моргавага, сенажатнага, млыннарага і іншых падаткаў.

У хуткім часе вёска пачынае належаць віленскаму жаночаму кляштару Візітак, аб чым свед-

чыць інвентар ад 20 мая 1797 года. У гэты час Вілейка налічвала дваццаць тры двары, сто два чалавекі мужчынскага і семдзесят пяць чалавек жаночага насельніцтва, якія мелі дваццаць сем коней, сорак чатыры валы, восем вулляў пчол, сорак кароў, дваццаць чатыры цяляці, сто дзесяць авечак, пяцьдзесят восем коз і семдзесят дзве свінні. У вёсцы меліся царква, карчма, млын. Штогадовыя павіннасці складалі трыццаць сем мужчынскіх і трыццаць тры жаночыя дні прыгону. У лік падаткаў трэба было здаць трыццаць тры курэйкі, трыста семдзесят тры яйкі, дваццаць дзве капы грыбоў, дваццаць бочак і дзве асьміны жыта, заплаціць чыншу восемдзесят пяць злотых.

Акрамя Вілейкі, ва ўладанне ўваходзілі засценкі Крамовічы, Велькаполле, Замойск, Краснік, Вуглы, Гарадзішча, вёска Воўча, засценкі Каменка, Толча, Філіпоўчызна. Вёска Воўча мела дваццаць сем двароў, царкву, млын.

Аб далейшым лёсе вёскі дакументы паведамляюць ужо ў другой палове XIX стагоддзя. Па даных спісу валасцей, сельскіх

грамадстваў і паселішчаў Мінскай губерні за 1870 год, Вілейка належала да Вітунчыцкай воласці Барысаўскага павета, налічвала дзев'яноста аднаго жыхара. Вёска пазначана як былая казённая, з былымі дзяржаўнымі сялянамі, адкуль зразумела, што ўладанне ў Візітак было канфіскавана. Статыстычны даведнік "Воласці і важнейшыя паселішчы Еўрапейскай Расіі" за 1886 год паведамляе, што к гэтаму часу ў вёсцы мелася дваццаць два двары, сто восемдзесят жыхароў, царкоўнапрыходская школа.

Слоўнік геаграфічных земляў польскіх, 1893 года выдання, упамінае пра Паца і Візітак. На гэты час вёска казённая, з лясніцтвам. Маёнткаў уключаў, акрамя Вілейкі, дзевяць малых вёсак і налічваў 378 валокаў зямлі. Маёнткаў (фальварак Вілейка) знаходзіўся на поўдзень ад вёскі, за чатыры вярсты, каля рэчкі Амнішоўкі, левага прытока Віліі. Пазначана Праабражэнская царква ў Вілейцы і гмінная школа, каліца Нараджэння Ма-

ЛЯ ВЫТОКАЎ ВІЛІ

(Заканчэнне.
Пачатак на 7-й стар.)

ры і Воўчы, таксама фундацыі Візітак з 1790 года. Згодна статыстычным даным па Мінскай губерні за 1909 год, Вілейка ўжо мела 72 двары і 529 жыхароў. Непадалеку былі вёска Вілейка Новая (дваццаць чатыры двары) і з такой жа назвай хутар.

Складаны і поўны драматызму лёс выпад на долю вілейскай царквы. Гісторыя яе разбіваецца на тры этапы. Першы — ад XVI стагоддзя і да 1818 года, калі тут быў касцёл, спачатку пры Пацах, а пазней пры Візітках. Далей дакументы сведчаць, што будынак, які захаваўся да нашага часу, узведзены ў 1818 годзе (другі этап). Што здарылася з папярэднім збудаваннем, невядома: ці, як гэта звычайна было, згарэў, ці быў разабраны з-за старасці.

Новы будынак 1818 года таксама быў узведзены Візіткамі і быў касцёлам. Трэці этап пачаўся з 1860 года. На гэты час уладанні Візітак перайшлі ў казну, і на дзяржаўную субсідыю ў тысячу сто дваццаць два рублі ў выніку капітальнага рамонту былі касцёл быў пераабсталяваны ў Праабражэнскую царкву. Ажыццяўлялася царская праграма замены каталіцызму праваслаўем. "Драўляныя, на каменным падмурку, у выглядзе працяглага прамавугольніка, з адным невялікім купалам над сярэдняй і двума ў франтоннай частцы; страх гонтавая... страх і сцены пафарбаваны алейнаю фарбай... Столь падшыта дошкамі, падлога драўляная, сцены пабелены... Салія ўзнімаецца на адну прыступку, над ёй уладкаваны і клірас. Іканастас новага вырабу пафарбаваны ў белы колер, з пазалочанымі карнізамі, рамамі і разьбою, складаецца з адзінаццаці ікон... У алтары, на горным месцы... ікона маці боскай... ахвяравана

ў гэтую царкву яе будаўнікамі, віленскімі манахінямі — Візіткамі, імі ж зроблена для яе і металічная раззалочаная рыза", — паведамляецца ў апісанні царквы і прыходаў Мінскай епархіі. З каштоўнага начыння быў набор літургічных пасудзін, тры евангеллі... Сярод дакументаў захавалася копія граматы Мікалая-Андрэя Паца на свабодны памол хлеба па суботах у мясцовым млыне. У адной з франтонных веж знаходзілася званіца і вісела чатыры званы ў пяць, два, адзін пуд і маленькі ў дванаццаць фунтаў. Побач з царквой былі могілкі, абнесеныя драўлянай агароджай. У склад прыходу ўваходзіла шаснаццаць паселішчаў. Прыходжан было шэсцьсот пяцьдзесят мужчын і шэсцьсот восемдзесят чатыры жанчыны. "Усе яны належалі да сялянскага саслоўя і займаліся выключна хлебарабствам". Пры царкве мелася народнае вучылішча. Згодна памятнай кніжкі Мінскай епархіі за 1887 год, вучылішча, відаць, было пераўтворана ў 1863 годзе ў сельскую приходскую школу, навучэнцамі якой былі дваццаць чатыры хлопчыкі. Колькасць прыходжан у 1887 годзе складала семсот семдзесят чатыры мужчыны і восемсот трыццаць пяць жанчын з шаснаццаці вёсак. У 1901 годзе гэта колькасць складала адпаведна тысячу дзвесце дваццаць адзін і тысячу дзвесце трыццаць два чалавекі. Насельніцтва Вілейкі і наваколных паселішчаў паступова расло. У канцы XIX — пачатку XX стагоддзяў землі вілейскай царквы складалі амаль восемдзесят восем дзесяцін зямлі (сядзібнай, раллі, сенажаці і лесу). Атрыманы на пачатку XVIII стагоддзя млын працягваў працаваць, за што з прытчу спаганялася ў казну штогод сто пяцьдзесят рублёў.

У канцы XIX — пачатку XX стагоддзяў свяшчэннікам вілейскай царквы быў Акім Андрыеў-

скі, у якога ў Мінску меўся дом на Паўночным завулку, 18. Дом захаваўся ў выдатным стане, ураджае разьбяным ганкам, цудоўнымі кафлянымі печкамі, антыкварнай мэбляй. Гэта каштоўны помнік драўлянай архітэктуры горада.

Заняпала царква ў трыццатыя гады і была зачынена. Крыжы скінулі, званы невядома куды звезлі, абразы спалілі ці разрабавалі. Але моцная пабудова, спрацаваная з якаснай драўніны выдатнымі майстрамі, упарта супраціўляецца бязлітаснаму часу. Абадралі паціху шалёўку, прагнуў дах, пахіліліся макаўкі веж. Але і зараз выдатны помнік драўлянай архітэктуры дамінуе ў сілуэце вёскі, маляўніча спалучаецца з лесам, што ўздымаецца за рэчкай, палямі, узгоркамі, схіламі. Узнятыя да нябесаў драўляныя вежы вымушаюць звярнуць погляд з глыбіні сініх стагоддзяў да часоў будучых. Захаваўся здымак царквы, зроблены ў пачатку нашага стагоддзя аматарам архітэктурнай спадчыны Базункевічам. Відца прыгожыя дахі на макаўках, агароджа з брамай, старыя бярозы навокал.

Ёсць у вёсцы Вілейка і яшчэ адно месца, дзе зноў нібы трапляеш у далёкае мінулае. Гэта старыя могілкі. Заімшэлыя магунтыя старыя крыжы, кавальскія крыжыкі на каменным п'едэстале і раптам у кустоў адзірванелыя камяні з выявай крыжа мальтыйскага ўзору. А вось сівы камень з ледзь прыкметнай выявай "елачкі", падобнай да старажытнага індаеўрапейскага "дрэва жыцця"... Загадка старажытнасці, што ўзыходзяць да светапогляду і культуры Пацаў, Візітак...

Не дзірэнеюць сцэжкі дзядоў на роднай зямлі.

Аляксандр ЛАКАТКО,
кандыдат
гістарычных навук.

ЦІШЫ БОР НЕ ЗНАЕ

Словы У. КАРЫЗНЫ

Музыка Ю. СЕМЯНІЯКІ

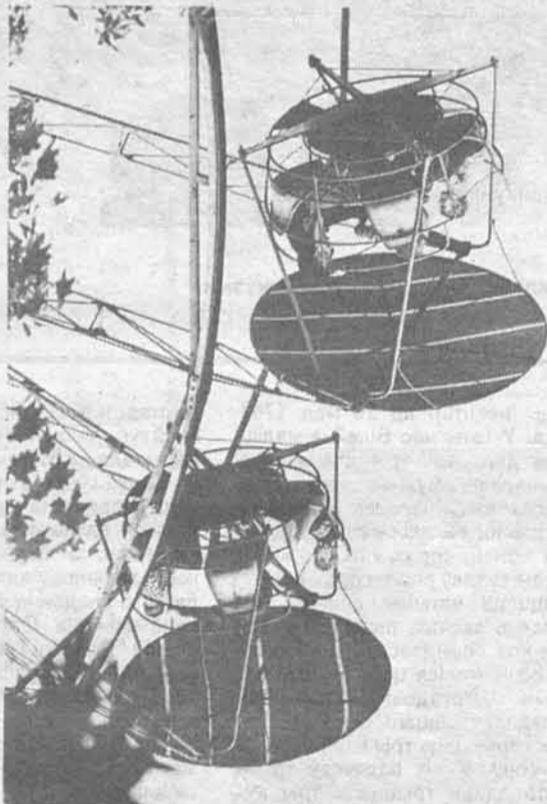
Бор красой зялёнай
У раку глядзіцца,
А ў тым бору сонца
Чыстае садзіцца,
І сініцы кружаць
Хмельнымі кругамі,
Лісце абдымаюць
Цёплымі крыламі.

Часам выпадкова
Вецер узаўецца,
Бор, нібыта порах,
Шумам узарвецца!

Цішы не бывае,
Цішы бор не знае,
Бо такое сэрца,
Бо душа такая...

Я не ў госці к бору,
А дамой прыходжу,
Для душы стамленай
Шмат чаго знаходжу.
Сіла векавая
Сэрцам спазнаецца,
Як, сама не знаю,
Мне перадаецца.

ЛЕТНІЯ ЭЦЮДЫ

Лета чакаем. Да лета рыхтуем. А калі яно прыходзіць, раптам разгубіваемся: і білетаў на транспарт не дастаць для паездкі на поўдзень, і са сталаўкай там праблемы: цэны люблюю кішэню спустошаць. Іншаму ўрачы тысячу хвароб знойдуць, каб забараніць адпачынак пад гарачым сонцам. ...Можа не трэба ўсіх гэтых

хваляванняў, турбот? Хіба ж горш адпачнеш дома, у Беларусі?! Тут табе і крынічныя рэкі (не ўсе трапілі пад чарнобыльскі смерч) — купайся, лаві рыбу, і цяністыя лясы — збірай суніцы ці чарніцы, грыбы. Тых, хто любіць падарожжы, зацікаваць гістарычныя помнікі. Ды і з білетам на транспарт у Беларусі праблем

амаль не існуе.

НА ЗДЫМКАХ: смачная, халодная вада ў вясковай студні. Пасля падарожжа не адзін кубак выпеш; любімае месца адпачынку дзятвы — парк Чэлюскінцаў у Мінску. Адсюль, з панарамнага кола, бачна ледзь не паўсталіцы.

Фота А. ВАЛЯНЦІНАВА.

СПОРТ

Сенсацыя! Так расцвіла спартыўная прэса перамогу саветкіх баскетбалістаў на чэмпіянаце Еўропы ў Ізраілі. Маладая каманда, капітанам якой з'яўляецца мінчанка Ірына Сумнікава, у фінале абыграла югаславак з лікам 97:84.

Перад знакамітым Уімблдонскім тэнісным турнірам праходзяць адборачныя матчы. Але мінчанка Наталія Зверава, як адна з мацнейшых у светнай эліце, ад іх вызвалена. І тым не менш наша спартсменка прымала ўдзел у некалькіх міжнародных сустрэчах. Найбольш удала выступіла Наталія ў англійскім горадзе Бірмінгеме, дзе заняла другое месца.

У нямецкім горадзе Котбусе завяршыўся турнір мацнейшых бадмінтаністаў

Еўропы. Выдатна выступілі тут саветкія спартсмены: амаль усе яны заваявалі прызавыя месцы. У жаночым адзіночным разрадзе беларуска Улада Чарняўская ўступіла толькі масквічцы Алене Рыбкінай.

Цікавы футбольны турнір прайшоў у Швецыі. Чатыры каманды — гаспадароў поля, СССР, Італія і Данія — вялі барацьбу за перамогу. У фінале італьянцы толькі на пенальці перамаглі нашых спартсменаў, сярод якіх быў і мінчанін Сяргей Алейнікаў.

Са спарборніцтваў у нашай краіне найбольшую ўвагу прыцягваюць старты юбілейнай X летняй Спартакіяды народаў СССР.

Коротка аб выступленні беларускіх спартсменаў. Самба: жанчыны — другія, мужчыны — першыя. Баратца вольная: другое агульнакаманднае месца. Плаванне — пятае месца.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС

220600, МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі
Індэкс 63854. Заказ № 976.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12